

Leszek Mrozewicz
(Poznań–Gniezno)

SPORT ANTYCZNY

Dariusz Słapek, *Sport i widowiska w świecie antycznym*, Wydawnictwo Homini, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Kraków–Warszawa 2010, 799 s.

Książka Dariusza Słapka jest publikacją jedyną w swoim rodzaju. Na gruncie polskim nie mamy żadnego jej odpowiednika, jest pierwszą, jeśli nie liczyć popularyzatorskiej książki Rajmunda Gostkowskiego (1959), pracą obejmującą sport świata antycznego w sposób holistyczny, to jest bez rozdzielania na część grecką i rzymską. Jest to przy tym w pełni naukowe spojrzenie na problematykę sportu i widowisk. Znane wcześniejsze opracowania monograficzne, funkcjonujące w szerokim odbiorze, autorstwa wspomnianego Rajmunda Gostkowskiego („Sport w starożytności”), Jerzego Łanowskiego („Święte igrzyska olimpijskie”) i Stefana Parnickiego-Pudełko („Olimpia i olimpiady”), to prace popularne, a nawet — ze względu na swoją objętość — bardzo ogólne. Napisane zostały przez znakomitych znawców świata antycznego, ale przez pryzmat ich „pasji sportowej”, to jest czynnego niegdyś uprawiania określonych dyscyplin sportowych. Powoduje to, że swoje „nowożytne” rozumienie sportu przenoszą na czasy antyczne, a nie odwrotnie. Książki Jerzego Łanowskiego i Stefana Parnickiego-Pudełko poświęcone są głównie sportowi greckiemu, ich tytułowym igrzyskom w Olimpii. Dostępne natomiast pozycje encyklopedyczne, jak np. Wojciecha Lipońskiego „Humanistyczna encyklopedia sportu” czy zbiorowa dwutomowa „Mała encyklopedia sportu”, mają zupełnie inny charakter; z założenia są w istocie rzeczą pracami bardzo ogólnymi, bo dotyczą sportu w ogóle, to jest od czasów antycznych po współczesność. Natomiast Dariusz Słapek postawił sobie za cel przedstawienie fenomenu sportu w świecie grecko-rzymskim, w tym również samej jego idei, z próbą wykazania, że nasze rozumienie tej idei jest inne niż Greków i Rzymian.

Praca składa się z dwóch części: „Wprowadzenie, czyli o potrzebie studiów nad helleńskimi igrzyskami i rzymskimi widowiskami” (s. 9–86) stanowi oryginalną, głęboką refleksję naukową nad rozumieniem i badaniem sportu antycznego w ujęciu historycznym. Rozdział pierwszy (s. 13–41) tej części poświęcony jest narodzinom badań nad tytułowym problemem w okresie renesansu i ich rozwojowi po

czasy współczesne. Autor wskazuje na znaczenie historiografii niemieckiej w tym zakresie, której zainteresowania agonistyką antyczną współbieżne były w XIX wieku z ukształtowaniem idei hellenizmu, walką Greków o wyzwolenie spod jarzma tureckiego i niebywałym rozkwitem archeologii klasycznej (zob.: s. 24–28), wkład nauki brytyjskiej (s. 28–29) oraz na wyodrębnienie „prawdziwych” badań w tym zakresie w XX wieku (dekada 1972–1982; zob.: s. 30–32). Nie brak w tej części także i refleksji metodologicznych: w rozdziale drugim (s. 41–58) Dariusz Słapek akcentuje konieczność holistycznego, to jest całościowego traktowania sportu greckiego i widowisk rzymskich (s. 41). Podkreśla, że w początkowej (antykwarycznej) fazie badań takiego rozdziału nie było. „Wiele wskazuje na to, że dualizm w postrzeganiu sportu antycznego zaczął się dopiero w pruderyjnej epoce wiktoriańskiej i w okresie restytucji szlacheckich, opartych tylko na greckich wzorcach igrzysk (olimpijskich)” (s. 41). Rozdział trzeci (s. 59–86) to refleksja autora nad źródłami i problemami, które wiążą się z badaniami poświęconymi sportowi doby antyku. Dariusz Słapek uzmysławia czytelnikowi skalę ich trudności, zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę lawinę publikacji i współczesnych wyobrażeń o sporcie przenoszonych na czasy starożytne. Owo akcentowanie odmienności naszego sposobu myślenia i rozumienia pojęcia „sport” w porównaniu z antykiem to — z punktu widzenia metodologicznego — najbardziej charakterystyczna cecha pracy Dariusza Słapka, niewątpliwie godna uznania.

Omawiana część pierwsza rozprawy stanowi dzieło samo w sobie. W obiegu naukowym mogłoby ono funkcjonować niezależnie, nic nie tracąc na swej wartości.

Część druga składa się z kalendarium, to jest przedstawienia najważniejszych wydarzeń związanych z rozwojem agonistyki antycznej w ujęciu chronologicznym (s. 89–139), oraz właściwego kompendium (s. 141–799), czyli kilkuset haseł odnoszących do wszystkich jej aspektów. Nie mają one jednak charakteru czysto encyklopedycznego. W istocie rzeczy są to eseje, które skrupulatnie omawiają konkretny problem, dyscyplinę sportu, wydarzenia sportowe, biografię sportowca, postacie mityczne etc. Autor kładzie nacisk na wyjaśnienie zjawiska i ewolucję badań nad nim. Na przykładzie sylwetek nowożytnych badaczy, przedstawionych w formie biogramów, pokazuje również dzieje badań, w tym także polskich, nad sportem antycznym. Wysilek Dariusza Słapka sprowadza się do tego, aby kompendium stanowiło bazę do dalszych poszukiwań o charakterze ściśle naukowym. Dlatego każde hasło (esej) zaopatrzone zostało w literaturę przedmiotu i odesłania do źródeł. Nie muszę dodawać, że nadaje to dziełu w pełni naukowy charakter. Niemniej język i sposób referowania przez autora różnych problemów czyni pracę przystępną również i dla nieprofesjonalisty. Jeśli zaś weźmiemy pod uwagę fenomenalną erudycję

autora, olbrzymią kompetencję nie tylko w zakresie sportu antycznego, ale epoki w ogóle, to okazuje się, że uzyskujemy dzieło stojące na najwyższym poziomie. Zwłaszcza że autor bez wahania podejmuje także polemikę z dotychczasowymi ustaleniami, oferując często własny punkt widzenia. Książka Dariusza Słapka to nie tylko wykład o sporcie antycznym, ale także poważny indyktor w zakresie rozwijania badań naukowych. To zarazem książka pełna pasji i zamiłowania do antyku, do sportu antycznego i ideowo czerpiącego z niego sportu nowożytnego. Niemniej rozważania autora, wychodząc daleko poza zjawisko sportu i widowisk, odnoszą się także do obyczajowości Greków i Rzymian oraz — co uznać trzeba za bardzo interesujące i wzbogacające pracę — recepcji antycznego sportu w świecie współczesnym, nie zawsze z jego właściwym (w recepcji) zrozumieniem.